

20 augustus 2013

Geachte redactie,

N.a.v. uw interview met Nico Dros van 2 november 2012 inzake zijn boek "Oorlogsparadijs" wilde ik, een beetje laat dus, het volgende met u delen.

Als zoon van de chirurg Piet Veening, van 1941-1946 Geneesheer-directeur van het Noodziekenhuis op Texel, heb ik het boek "Oorlogsparadijs" van Nico Dros eerst pas recentelijk, maar natuurlijk met grote aandacht gelezen.

Hoofdgebeuren van het boek is de chirurgie tijdens de oorlog en met name tijdens de opstand der Georgiërs, de Russenoorlog en, zoals u natuurlijk weet, mijn vader was daarvoor als enige chirurg op het eiland de eerst verantwoordelijke, daarbij natuurlijk op geweldige wijze terzijde gestaan door de bekwame en moedige verpleegkundige en technische staf van het ziekenhuis.

Nico Dros heeft mijn vader in zijn boek echter geheel weggeschreven en hem functioneel opgesplitst in twee figuren, de jonge chirurg in opleiding Wiering/Walraven en de oude, wijze en ervaren chirurg Oosterling.

Samen hebben zij zoveel overeenkomsten met mijn vader, vooral de levensloop van Walraven, dat de schrijver goed naar de geschiedenis van mijn vader gekeken moet hebben, alvorens zijn romanpersonages te ontwikkelen.

Ga maar na: beiden waren in 1939 gemobiliseerd als reserve-officieren der gezondheid, waarbij mijn vader aan de Grebbe-linie gelegerd was en daar ook in het veldhospitaal tijdens de Duitse inval van 10 mei 1940 en de daarop volgende dagen gediend heeft. Walraven diende in het Leids Academisch Ziekenhuis. Beiden volgden daarna de opleiding tot chirurg in het Binnengasthuis te Amsterdam, woonden in een souterrain en gingen in 1941 naar Texel. Mijn vader had zich als gediplomeerd chirurg gemeld op de advertentie voor een gemeentechirurg, na overleg met Medisch Contact, de verzetsorganisatie van de artsen in Nederland, die zeiden dat het goed was als hij 't deed, want anders kwam er misschien een NSB'er.

In het boek moet Wiering, na een mislukte aanslag op foute Nederlander, vluchten uit Amsterdam onder het pseudoniem Walraven en komt hij als chirurg in opleiding Oosterling te assisteren in het Noodziekenhuis of Het Gesticht, zoals genoemd in het boek.

Hier zitten dus een aantal niet onbelangrijke verschillen. Belangrijk verschil is ook dat mijn vader in 1939 vlak voor de mobilisatie met mijn moeder getrouwd was - zij voelden de oorlog aankomen - hetgeen tot zijn dood in 1985 een bijzonder gelukkig huwelijk geweest is.

Walraven had een minder florissant liefdesleven, maar krijgt op het eind van oorlog een relatie met een van de dochters van de boer waar hij ingekwartierd is. Nico Dros beschrijft deze relatie overigens ontroerend mooi in zijn boek.

Ook de beschrijvingen van de chirurgische gang van zaken, de inrichting en de bevoorrading van het Noodziekenhuis/Gesticht, vooral natuurlijk tijdens de "Russenoorlog", zijn knap en overtuigend.

Groot en wezenlijk verschil tussen Walraven en Oosterling enerzijds en mijn vader anderzijds betreft de relaties met het verzet en de Georgiërs (en hun voorgangers, de Kaukasiërs), waar mijn vader, die door zijn Rode Kruis-status ook in voorkomende gevallen Duitse soldaten of

soldaten in Duitse krijgs-dienst moest behandelen, verschillende malen als contactpersoon kon optreden. Dit ging o.a. over de afspraak dat bij een eventuele opstand, Nederlanders de NSB'ers op Texel zouden arresteren en berechten. De Georgiërs zouden deze immers onmiddellijk geëxecuteerd hebben.

Hij wist dan ook als een van de eersten dat de opstand zou plaatsvinden toen bekend werd dat het Georgisch bataljon aan het front in Duitsland ingezet zou worden. Hij wist ook dat dit tot gruwelijke ellende voor alle partijen zou leiden en dat hij aan het medisch front zou staan.

Wat hij die dagen na het begin van de opstand met de verplegers, de staf van het ziekenhuis en de andere artsen gedaan heeft, beschrijft Dros op indringende wijze, maar hij laat het doen door het duo Walraven/Oosterling, van enige verwijzing naar mijn vader geen sprake, ook niet in voorwoord, nawoord, interviews - voorzover ik heb kunnen lezen.

Het wegschrijven van de historische hoofdfiguur van het centrale element in zijn boek, dat zo dicht op de historische gebeurtenissen zit en wil zitten, is voor mij onverteerbaar, alsof mijn vader niet bestaan heeft.

Er is nog een opvallende overeenkomst met een opvallend verschil.

Na de oorlog zijn zowel Walraven, nu weer Wiering, als mijn vader naar toenmalig Nederlands-Indië gegaan in het kader van de z.g. politionele acties als reserve-officieren van gezondheid. Wiering tekende echter als vrijwilliger, terwijl mijn vader opgeroepen werd en met grote tegenzin ging omdat hij ten principale tegen deze koloniale oorlog was. De laatste tijd raakt steeds meer bekend over de gruwelen begaan door de Nederlandse militairen tegen de opstandelingen en lokale bevolking aldaar.

Voor mijn vader waren deze gruweldaden en de slachtoffers onder de Nederlandse militairen onderdeel van een immorele, nodeloze oorlog, terwijl in de Russenoorlog een groot element van historische onvermijdelijkheid school. In die zin vind ik de titel van het boek van J. A. van der Vlis, "Tragedie op Texel", nog altijd verreweg de beste benaming van hetgeen toen op mijn geboorte-eiland is gebeurd.

Ik schrijf u dit n.a.v. uw interview met Nico Dros op 2 november 2012 en heb achtergelaten aantekeningen van mijn vader Gelein Jansen ter hand gesteld voor eventuele verdere detaillering van de geschiedschrijving.

Vriendelijke groet,

Wouter Veening

Hieronder de uitgebreide reactie van Nico Dros:

Amsterdam, 20 augustus 2013

Geachte heer Veening,

Ik kan mij voorstellen dat u als zoon van de chirurg Veening mijn boek over Texel gedurende de bezettingsjaren, en in het bijzonder de dagen van de Russenoorlog, met gemengde gevoelens hebt gelezen.

Ik zal proberen u duidelijk te maken waarom mijn verhaal uiteindelijk de vorm en inhoud kreeg waar u als lezer kennis van hebt genomen

Oorlogsparadijs is een historische roman. Het verhaal tracht een heftige episode uit onze geschiedenis te evoceren aan de hand van wederwaardigheden van een handvol personages. De methode van de historische romancier is een andere dan die van de geschiedschrijver. Laatstgenoemde baseert zich immers vooral op mededelingen uit historische literatuur en dito bronnen die verifieerbaar zijn en plausibel lijken om het handelen van werkelijk bestaande hebbende personen te reconstrueren. Zo'n geschiedschrijver hoeft zich trouwens niet te beperken tot de kale 'feiten'. Hij kan een gefundeerd oordeel vellen over een aantal gebeurtenissen of hij kan de behandelde episode in een nieuw licht plaatsen, waardoor onze kijk op het verleden eventueel verandert. Hij mag essayeren, reflecteren en zelfs speculeren over zijn onderwerp, maar alle uitspraken moeten uiteindelijk herleidbaar zijn tot gegevens uit de bronnen.

Een historische roman is in de eerste plaats een werk van de verbeelding. Het genre leunt, behalve op het verleden, op verdichting, op fictie, op fantasie. De meeste (serieuze) historische romanciers willen de geschiedenis geen geweld aandoen, maar ze spelen wel met het verleden, en permitteren zich verzonden personages en verwickelingen om hun verhaal extra kleur, diepte en drama te geven.

Zo'n romancier documenteert zich doorgaans ook terdege. Dat doet hij om kennis te krijgen van het onderwerp, maar evenzeer om door de stof nader geïnspireerd te raken, zodat hij op geloofwaardige wijze kan fabuleren over het handelen (doen en denken) van een aantal personages die het historische drama verpersoonlijken. Een romancier beperkt zich niet tot de bronnen. Waar de bronnen zwijgen daar probeert hij zelf de stemmen te laten klinken. De romancier is dus eigenlijk bezig met de achterkant van de geschiedenis, voorbij de bronnen, om het 'hele' verhaal in detail en met gepast drama te kunnen vertellen. Wanneer dat met kennis van zaken, een goed inlevingsvermogen en een rijke verbeelding gebeurt, ontstaat een (deels) verzonden verhaal dat voor de lezer geloofwaardig, ja zelfs historisch waarachtig overkomt. Dat is de paradox van fictie: langs de weg van verdichting (vermeende) existentiële waarheden zichtbaar of voelbaar maken.

Tot zover het algemene, enigszins theoretische verhaal. Ik zal iets meer concreet worden, met name waar het gaat om de persoon van uw vader en diens toenmalige werkomgeving.

Het reilen en zeilen in het noodhospitaal en het medische werk leken mij een originele invalshoek om de oorlogsjaren op Texel in een roman uit te beelden. Probleem was alleen dat ik in medische aangelegenheden, in het bijzonder die uit het nabije verleden, een absolute leek mag heten. Ik ben maar veel gaan lezen om er een indruk van te krijgen: werken over de

geschiedenis van de geneeskunde, leerboeken en monografieën uit de eerste helft van de 20^e eeuw; biografieën van beroemde artsen, memoires van (oorlogs)chirurgen. Op die manier kreeg ik langzamerhand een idee van het vak en van de personen die het uitoefenden. Dat inlezen bleek veel meer werk in te houden dan ik eerder had gedacht.

In het archief van de gemeente Texel zocht ik naar materiaal over het noodziekenhuis. Ik vond er slechts een of twee kleine dossiers over. De archivaris in kwestie bleef er vaag over of er misschien nog meer voorhanden was. Ook heb ik gezocht naar materiaal over uw vader. Van der Vlis laat hem in enkele bladzijden van zijn *Tragedie* figureren, Bartels en Kalkman noemen hem een paar keer. Er is in het archief ook een verslag van een gesprek dat een van de schrijvers, ik meen Bartels, eerder met uw vader hierover voerde. Er waren wat krantenartikelen waarin hij voorkwam, er waren oude Texelaars die me iets over hem vertelden. Voor mij kwam hij nog niet erg tot leven. Ik herinner me, jaren geleden, drie pagina's van de digitale telefoongids te hebben geselecteerd op de naam Veening. Ik dacht: als ik het rijtje afbel komt er vast wel een familielid boven water die me meer over hem kan vertellen...

Toch heb ik het nagelaten. Allengs kwam ik op de gedachte dat het doen optreden van de echte chirurg Veening in de roman mijn handelingsvrijheid wellicht te zeer zou beteugelen. De verhaalsituatie is dan ook niet historisch. Uw vader beschikte niet over een vaste assistent met chirurgische aspiraties. Hij deed het meeste zelf, geassisteerd door enkele kloeke zusters en zo nodig met hulp van een verwittigde huisarts. (In de tijd van de opstand hielp een chirurg uit Den Helder hem enkele dagen.) Maar de assistent Walraven is de hoofdpersoon in de roman. Het leek me dat wanneer die fictief was zijn leermeester dat dan ook maar moest zijn. Dan had ik de handen vrij, dan hoefde ik mij later ook niet te verantwoorden als mocht blijken dat de door mij opgevoerde Veening in het verhaal anders handelt dan hij misschien historisch had gedaan. Er had zich inmiddels in mijn geest een ouderwetse, welbespraakte chirurg gevormd. Op wie hij precies geïnspireerd is, weet ik niet. Heel misschien gaat hij terug op de longarts en 'kamerheer' Behrends in *De Toverberg* van Thomas Mann. In mijn beleving kwam Oosterling in elk geval zeer dichtbij. Mijn grootste zorg was: interessante personages, waarachtige chirurgische taferelen met een zekere spanningsboog, een levensechte indruk van zo'n klein ziekenhuis in oorlogstijd waarin iets bijzonders wordt verricht. Ik had daarnaast nog andere doelen natuurlijk. Zo wilde ik laten zien dat die Russenoorlog ook een Duitse tragedie is. Een beetje oorlogsverhaal kan het natuurlijk niet zonder liefdesgeschiedenis stellen. Het sterven van de geliefde is bedoeld om voelbaar te maken wat verlies inhoudt, en hoe tekenend het kan zijn voor het vervolg van iemands leven. Nou ja, en zo was er nog wel meer dat ik beoogde, en of dat allemaal gelukt is moeten anderen maar uitmaken.

U schrijft dat er een aantal opmerkelijke parallellen in de levens van uw vader en de twee medici uit de roman zijn. Heel goed mogelijk, maar die overeenkomsten berusten op louter toeval. Van uw vader wist ik niet meer dan ik hierboven heb verteld. Dat (bijna-)artsen in tijden van mobilisatie en oorlog officier van gezondheid worden, zoals Wiering/Walraven, ligt voor de hand. Ook heb ik Indië bij het verhaal betrokken. Dat heb ik gedaan vanwege het spiegeleffect: degenen die vijf jaar onder een overheerser zuchtten, probeerden vervolgens een volk aan de andere kant van de wereld andermaal te onderwerpen, met een grote en slepende oorlog als resultaat.

Ik wilde de Russenoorlog niet geïsoleerd bekijken: daarom gaat het boek ook over de meidagen van '40, het ontluikend verzet, over de andere uitheemse troepen op Texel en over Indië. Het laatste is een belangrijk onderwerp in de roman: eerst als eventueel paradijselijk vluchtoord voor mijn jonge hoofdpersoon Wiering, en later als vluchtoord voor hem als hij het gevoel heeft alles te hebben verloren, behalve zijn ontluikend heilmeesterschap. Ik heb

dat allemaal bij elkaar verzonnen, met de geschiedenis van uw vader heeft het voor mij niets van doen, want het meeste daarvan is mij onbekend.

Overigens heb ik uw vader wel ergens (kort) genoemd als de werkelijke chirurg van het Texelse noodhospitaal. Niet in het boek, maar op mijn website: www.nicodros.nl onderaan de pagina over *Oorlogsparadijs*, in het [interview met Jess Witte](#).

Intussen kan ik mij nog steeds goed voorstellen dat u mijn artistieke keuze – weglating van de werkelijke chirurg in het verhaal ten gunste van twee gefingeerde medici – betreurt. Ik heb geprobeerd u enig inzicht in mijn literaire motieven en beslissingen te geven, maar hieraan iets veranderen kan en wil ik niet.

Toch lijkt het me een prima zaak wanneer u, in reactie op mijn roman, het werkelijke verhaal over uw vader - met een persoonlijke geschiedenis ervoor en erna - meer gedetailleerd voor het voetlicht brengt. In de geschiedschrijving over deze periode is zijn rol nog onderbelicht. Daar kunt u wellicht zelf iets aan doen. Van dat verhaal zullen in elk geval veel Texelaars met aandacht kennisnemen, en ik ben een van hen. Dat historische relaas zou u kunnen publiceren in de *Texelse Courant* of in het blad van de historische vereniging, of als het echt lijvig wordt in een apart boekje.

Ik hoop dat ik u iets heb kunnen verduidelijken omtrent mijn handelen als romancier met betrekking tot dit onderwerp. En verder hoop ik dat in de geschiedschrijving verder recht wordt gedaan aan de belangrijke rol die uw vader indertijd zeker heeft gespeeld.

Hoogachtend, en met vriendelijke groet,

Nico Dros